

IV.7214.62.2014.DZ

**Pan
Zbigniew Ziobro
Minister Sprawiedliwości**

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi od osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które zdecydowały się wystąpić do sądu powszechnego z żądaniem zobowiązania sprawcy tej przemocy do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania. Skarżący wskazują, że mimo podjętych działań nie są w stanie w krótkim czasie doprowadzić do odseparowania sprawcy przemocy od ich ofiar i usunięcia go z mieszkania.

W dniu 1 sierpnia 2010r. do obrotu prawnego został wprowadzony przepis art. 11a ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t.j. Dz.U. z 2015r. poz. 1390), który umożliwia sądom w postępowaniu cywilnym zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia mieszkania. Przepis przekazuje więc do dyspozycji sądów narzędzie polegające na odseparowaniu sprawcy przemocy w rodzinie od ofiar tej przemocy. Zgodnie z brzmieniem art. 11a ust. 1 ustawy, jeżeli członek rodziny wspólnie zajmujący mieszkanie, swoim zachowaniem polegającym na stosowaniu przemocy w rodzinie czyni szczególnie uciążliwym wspólne zamieszkiwanie, osoba dotknięta przemocą może żądać, aby sąd zobowiązał go do opuszczenia mieszkania.

Przepis ten w założeniu miał znaleźć jak najszersze zastosowanie. W literaturze podkreśla się, że interpretacja sformułowania zawartego w art. 11a ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, dotyczącego wspólnie zajmowanego mieszkania, powinna zmierzać w kierunku objęcia tym pojęciem każdego mieszkania, które członkowie rodziny wspólnie zajmują, tj. zamieszkują w nim i korzystają z niego. Przesłanką do wydania przez sąd orzeczenia o zobowiązaniu do opuszczenia mieszkania jest bowiem fakt, że członek rodziny czyni szczególnie uciążliwym "wspólne zamieszkiwanie". Ponadto

"wspólnie zajmowane mieszkanie" nie stanowi "zajmowanego wspólnego mieszkania", o którym mowa w przepisie art. 58 § 2 ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, a zobowiązanie do opuszczenia mieszkania nie jest eksmisją. Nakaz opuszczenia lokalu orzekany na podstawie przepisu nie powoduje utraty tytułu prawnego, a jedynie czasowe ograniczenie korzystania z lokalu. Nakaz ma charakter czasowy, bowiem w razie zmiany okoliczności może być zmieniony lub uchylony (por. S. Spurek, Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Praktyczny komentarz. Warszawa 2011, s.157).

Żądanie zobowiązania przez sąd danej osoby do opuszczenia mieszkania przysługuje osobie dotkniętej przemocą w rodzinie niezależnie od tego, czy sprawcy tej przemocy można zarzucić popełnienie przestępstwa. Żądanie zobowiązania danej osoby do opuszczenia mieszkania i wydanie przez sąd stosownego orzeczenia jest też więc niezależne od tego, czy wobec osoby stosującej przemoc, w stosunku do której ma być na podstawie art. 11a wydane zobowiązanie, toczy się lub zakończyło się postępowanie w sprawie o popełnienie takiego przestępstwa. (por. S. Spurek, op.cit., s.157). Zgodnie ze stanowiskiem Ministra Sprawiedliwości przedstawionym w toku prac legislacyjnych nad nowelizacją ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w wyniku której wspomniany przepis został wprowadzony do obrotu prawnego, w ten sposób umożliwiono osobie dotkniętej przemocą w rodzinie odseparowanie się od osoby stosującej przemoc w rodzinie również w przypadku przestępstw ściganych na wniosek lub z oskarżenia prywatnego, gdy osoba dotknięta przemocą może być z różnych względów niezainteresowana ewentualnym ściganiem przestępstwa i bez środka cywilistycznego byłaby pozbawiona ochrony, którą daje zastosowanie środków przewidzianych w procedurze karnej.

Zgodnie z art. 11a ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, sąd rozpoznaje sprawę w trybie przepisów ustawy - Kodeks postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym. Postanowienie sądu zapada po przeprowadzeniu rozprawy, która powinna odbyć się w terminie jednego miesiąca od dnia wpływu wniosku. Staje się ono wykonalne z chwilą ogłoszenia i może być zmienione lub uchylone w razie zmiany okoliczności.

Ponadto należy wskazać, że stosownie do art. 11a ust. 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, do wykonania obowiązku orzeczonego na podstawie ust. 1 tego artykułu stosuje się odpowiednio przepisy o egzekucji obowiązku opróżnienia lokalu służącego zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych dłużnika (art. 1046 kodeksu postępowania cywilnego). Oznacza to, że eksmisja sprawcy przemocy, wobec którego sąd orzeknie w wyżej opisanym trybie obowiązek opuszczenia mieszkania nastąpi do noclegowni bądź schroniska dla bezdomnych na podstawie art. 25 d ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego

(Dz.U. z 2014 r., poz. 150 ze zm.) w związku z art. 1046 § 5¹ k.p.c. Do realizacji orzeczenia sądu powinno zatem dojść w tym wypadku bez zwłoki.

Tak więc instytucja cywilnego nakazu opuszczenia lokalu miała z założenia zapewnić szybką - choć nie natychmiastową - ochronę ofierze przemocy w rodzinie. Jednak na przykładzie rozpoznawanych w BRPO spraw indywidualnych widać, że w praktyce dotrzymanie wskazanego w art. 11a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie terminu rozprawy (jeden miesiąc od dnia wpływu wniosku) oraz szybkie zakończenie postępowania sądowego jest trudne do osiągnięcia, zwłaszcza w przypadku, gdy strony korzystają z przysługujących im uprawnień procesowych.

W jednej ze spraw badanych w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich skarżąca złożyła wniosek o zobowiązanie sprawcy przemocy do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania z powodu rażąco nagannego zachowania się uczestnika wobec niej, jej męża i małoletnich dzieci i stosowania wobec nich przemocy oraz gróźb. Pierwsza rozprawa w tej sprawie odbyła się dopiero po 9 miesiącach od wpływu wniosku. Jak wskazuje Sąd, powodem takiego opóźnienia była konieczność rozpoznania wniosków skarżącej i uczestnika postępowania o zwolnienie od kosztów sądowych i ustanowienie pełnomocnika procesowego z urzędu. Ponadto Sąd poinformował Rzecznika, że świadkowie, o których przesłuchanie wnioskował uczestnik postępowania, nie stawiają się na rozprawach, co – mimo stosowania przez Sąd środków dyscyplinujących - powoduje konieczność wyznaczenia przez Sąd kolejnej rozprawy i zwłokę w rozpoznaniu sprawy. Terminy rozpraw nie są wyznaczane przez sąd poza kolejnością.

Można przypuszczać, że część spraw sądowych, toczących się na podstawie art. 11a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, nie kończy się merytorycznym rozstrzygnięciem po przeprowadzeniu jednej tylko rozprawy. Jest to oczywiste zwłaszcza w tych przypadkach, gdy strony postępowania składają wnioski dowodowe, w tym szczególnie wnioski o dopuszczenie przez sąd dowodu z przesłuchania świadków. W tych okolicznościach, ustawowy wymóg wyznaczenia rozprawy w terminie jednego miesiąca od daty wpływu wniosku do sądu, powinien być bezwzględnie realizowany, tak aby możliwe było jak najszybsze wydanie w sprawie orzeczenia i zapewnienie bezpieczeństwa ofierze przemocy.

Ponadto zasadne wydaje się takie „organizowanie” przez sąd postępowania w tych sprawach, aby zminimalizować konieczność przeprowadzenia kolejnych rozpraw. Z drugiej strony, opisana wyżej sprawa pokazuje, że termin miesięczny na przeprowadzenie rozprawy może nie być realny do dotrzymania i nie ma większego wpływu na czas wydania orzeczenia.

Mając na uwadze wyżej wskazane okoliczności, działając na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2014 r., poz.

1648 ze zm.), zwracam się do Pana Ministra z prośbą o poinformowanie Rzecznika, czy resort posiada dane dotyczące liczby spraw toczących się na podstawie art. 11a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, realizacji dyspozycji art. 11a w zakresie miesięcznego terminu rozprawy, jak również o wskazanie, czy wpływają skargi dotyczące długotrwałości postępowań sądowych w tych sprawach, a jeśli tak, to czy w tym zakresie przewidywane jest podjęcie działań legislacyjnych zmierzających do usprawnienia przebiegu tych postępowań i tym samym doprowadzenie do bardziej efektywnej realizacji celu wprowadzenia tego uregulowania do obrotu prawnego.

Z poważaniem

Podpis na oryginale